

Antifascistische strategie

Bedenkingen van een AFF-er

Ik moet (mag) nogal eens het land doorkruisen als spreker voor het Gents Antifascistisch Front. En daar te lande (in obscure gemeentezaaltjes met vijf pannelleden, één moderator, drie organisatoren en twaalf mensen) barsten vaak innige en vinnige discussies los voor en achter de tafel. Discussies die misschien niet het niveau van het (vroegere) VMT halen, maar wel barometer kunnen zijn voor wat onder linkse militanten gaande is. Vooral in gemeenten waar linkse militanten zich niet de luxe kunnen veroorloven regelmatig (of, verfoeilijk!, permanent) bij te tanken in de in-crowd, het lekkerlinks ondermekaar. Waar de schoolstrijd nog niet is uitgestreden, waar de CVP de absolute meerderheid heeft en Gemeentebelangen de tweede grootste partij is, waar de laatste textielfabriek vorig jaar verdween, waar de jeugdclub het centrum van het linkse leven is, en... waar VMO-ers binnensijpelen, waar racisme opduikt. En waar links (en de gewone mensen) een beetje angstig opkijken naar de politiek in de wereld. Waar de vraag "wat doen we eraan, wij met vijftien die beter weten" brandend akueel is. Waar je je er niet kan vanaf maken met "algemene staking", "radikaal de kant van de derde wereld kiezen" en andere definitieve keuzes die je wel kwijt kan op universitaire subkampusjes (hoe radikaler hoe socialer) maar niet in een gewone school (hoe radikaler hoe eenzamer).

Nu goed, ik wil niet vervallen in het anti-links cynisme dat ook al mode is, integendeel, ik wil wel pleiten voor een basisgerichte radikaliteit, die niet vertrekt waar ze moet uitmonden, maar integendeel dynamisch en pedagogisch hanteerbaar radikale doelstellingen tegenover het publiek nastreeft in plaats van poneert.

Wat ik maar wou zeggen, is dat er toch een heel theoretisch leven geleid wordt te lande, bij jongeren en intellektualistisch minder showmatigen, een theoretisch leven dat echter geformuleerd wordt in praktische vragen, meer dan in VMT-Toestanden. Het is op dat "niveau" dat ik me wil begeven. Niet in het minst omdat ik gewoon niks hogers aankan en zelf een politiker blijf die liever polemiseert dan nadenkt en zeker geen boeken leest. Ik geef dan ook meteen mijn bibliografie op.

Bibliografie

- enkele eigen voorbereidingen voor spreekbeurten.
- enkele vaakgehoorde opmerkingen van collegae-pannelleden.
- enkele steeds terugkerende wanhoopskreten van het publiek tegenover het pannel.
- enkele — veel vlottere — discussies achteraf in de plaatselijke progressieve kroeg.
- enkele losse discussies in het Gents Antifascistisch Front.

Moet ook nog gezegd dat ik wel in dat Front zit, maar dat het wel opmerkingen voor eigen rekening zijn die ik ook tegenover het Gents AFF maak.

Een praktisch artikel dus. Polemisch in een denkbeeldige zaal reagerend op de opmerkingen steeds weer opnieuw van het plaatselijk gemeenteraadslid, de SP-chef of de publieke figuren, de Glinnes, de Van Velthoves, de Turfs, de profs. En rechtdoor kijk ik op een weinig talrijk publiek, de plaatselijke linksen. En dan fulmineer ik tegen proleet stijl 19de eeuw die uitroept dat we de fascisten van straat moeten slaan. Dat Hitler ooit gezegd zou hebben (let op je bronnen, kameraad) : als ze ons in 1930 hadden aangepakt toen we nog klein waren, zouden we nooit aan de macht gekomen zijn. En ik kwaad een demagogisch vertoon opstekend over Tindemans en zijn Gazet die maar wat blij zijn als "uiterst-links en uiterst-rechts op de vuist gaan", "leve het centrum", "leve Militis en Tindemans". En ik dan de KP verdedigen tegen de plaatselijke Amadees en de PvdA tegen de plaatselijke SP-mandataris in de hoop ooit een gratis abonnement te krijgen op de Rooie Vaan of Konkreet voor bewezen diensten en op naam van de Grote verzoener.

Nochtans is dat niet de invalshoek waar ik wil mee beginnen. Wel met de opmerkingen van de intellectuelen achter de tafel, de trendsetters.

Allereerst blijkt een modieuze hoogvlieger te bestaan in het cyclisch denken over de geschiedenis van onze tijd: het redelijk gelaten vaststellen van een verrechtsing in de harten en de geesten, een verstrakking in het beleid, autoritarisering van de structuren, uitgelegd door de ideologisch triviale optelsom van $30 + 50 = 80$. Het uitproberen van de economische Kondratievs om de jaren '80 het scenario op te dringen van de jaren '30.

Ten tweede is het mode uiterst-rechts te bagatelliseren als randgroepementje van nostalgieke maar eenzame ouwe ventjes.

Het is ten derde ook mode (minder bij georganiseerd links, maar wel bij de al net zo eenzame en net zo ouwe ideologen-die-het-marxisme-al-lang-hebben-overstegen) de arbeidersklasse, de erg gewone (banale?) man in de straat latent fascistisch te noemen.

1. De mode

Kortom : het afschuiven van de verrechtsing naar Structuren, Geschiedkundige Onontkoombaarheden of Psychologische Disposities. Het doemdenken, intellectuele schuilkelder tegen een benepen lucht, met als noodzakelijk complement bij anderen, complement van het "Rien n'est plus possible" (mei '78) : het terrorisme.

Nochtans wil ik de drie modieuze denkwijzen niet alle werkelijkheidsgrond ontzeggen.

Alhoewel.

Ik kan andere optelsommen hergroeperen in de geschiedenis $1980 = 1917 + 63$. Waar de crisis dus voor een deel van het continent een weliswaar pijnlijke, maar geenszins benepen uitkomst kende.

$1980 = 1950 + 30$. Waar de kouwe krijgspap niet zo heet werd gegeten als hij werd voorgeschotel.

Telkens gevolgd door een heel lange uiteenzetting wat nu krisisgolven en wat nu conjunctuurgolven zijn.

Of ook nog : $1980 = 1970 + 10$. Ondanks al dat onheilspellende vind ik me toch in een rijker, verdraagzamer, gesocialiseerder wereld leven dan toen ik nog zeventien was. Of ligt dat aan mezelf ? Per slot van rekening ben ik sindsdien een beetje ontpuberd en dus misschien zelf sociabeler en minder cassant geworden ten opzichte van mijn wereld...

Maar dan nog is een hele tekst mogelijk over het feit dat de geschiedenis ons niets leert, behalve dan dat de geschiedenis de geschiedenis is en zich NIET herhaalt, maar eventueel alleen bij gelijkblijvende factoren gelijkblijvende resultaten zou kunnen opleveren en dat op zijn minst één faktor niet gelijkblijvend hoeft te zijn : wijzelf.

En het bagatelliseren van uiterst-rechts. Wordt nogal eens de zaal ingegooid door verantwoordelijken van een partij die in Vlaanderen precies evenveel parlementaire zetels bezet als het Vlaams Blok. Een partij die zichzelf wel kan relativeren, maar zichzelf wel niet zal banaliseren en waardeloos verklaren. Ik heb de indruk dat de waaier van uiterst-rechts en erg-rechts niet moet onderdoen voor uiterst-links en erg-links. Je moet niet VMO en SP tegen elkaar afwegen. Wat belangrijker kan zijn, is de invloed en de rol van uiterst-rechts binnen gewoon rechts. Maar dat komt verder in de tekst.

Bovendien zijn de speerpunten van uiterst-rechts net niet de ouwe nostalgieken die inderdaad een verkalkt bestaan leiden in clubs als het Sint Maartensfonds. Wie over uiterst-rechts spreekt, heeft het wel degelijk over jongeren en middelbaren. De trainende milities van VMO en Jongerenfront. Of de fysiek minder maar politiek des te weerbaarder groepementen in Protea, Cepic, officierenclubs, kaderbonden.

En de latent fascistische arbeider ? De scheten latende racist ? De TV-verslaafde biefstuksocialist ? Ik ga er verder wel op in, maar alvast kan

gezegd worden dat aan de basis de twee stromingen tegelijk bestaan : het besef dat de werker altijd de dupe is en bazen en politiciers zakkenvullers zijn, zowel als de rechtse fraseologie die schuld zoekt bij vakbonden, migranten en doppers. En dat het er dan niet op aankomt neuzen te tellen, want dat beide analyses terug te vinden zijn binnen de kop van dezelfde enkelingen. En dat het probleem er meer één is van de kortsluiting (vervreemding) tussen ervaring, besef, solidariteit, herkenning en verzet enerzijds, en de politieke vertaling daarvan anderzijds. Ik heb inderdaad meer de indruk dat alleen de politieke fraseologie rechts is en dat ons werkterrein juist niet daar ligt, maar in de praktijk en de belangen. Of toch in een bepaalde praktijk : zie verder over de dualiteit van belangen.

2. Doem denken is rechts handelen

Nu goed. Ik hoef eigenlijk niet de waarheidsgrond van die drie mode-uitspraken zelve te betwisten. Want het gaat veeleer om een verfoeilijke positie die dergelijke zinnen uitademt. Het gaat hem om de combinatie van oordelen over crisis — verrechtsing — uiterst-rechts — basis — eigen rol. Met eventueel dezelfde uitspraken zal ik vlugger militantisme in een Antifascistisch Front rechtvaardigen dan het meewarig "weigeren hopeloze zaken te steunen" of het even meewarig " bezig zijn met ernstiger problemen".

— het is namelijk NIET zo dat een strijd tegen Erikson geen strijd tegen Tindemans zou zijn omdat Tindemans belangrijker is dan Erikson.

— het is namelijk NIET zo dat die strijd één radraaierij is omdat niet-zo-links alles concentreert op Erikson om Tindemans niet te moeten aanpakken.

— het is namelijk WEL zo dat de strijd tegen Tindemans en de "CVP-staat" alleen de verzuiling en de splitsing tussen links en de (Tindemans)basis kan bewerken.

— het is tenslotte WEL zo dat de goedgevoerde strijd tegen Erikson zal verhinderen dat Tindemans + basis zélf Erikson wordt en die strijd dus een broodnodige voorwaarde voor overleving vormt.

Hoezo ?

3. De rol van uiterst-rechts

Het tot ongevaarlijke folklore degraderen van uiterst-rechts in de mond van doemdenkers en parlementaire meespelers gaat, uit onbegrip, wanbelang of lijfelijke angst, voorbij aan de rol van uiterst-rechts

— op het politiek toneel tussen links en rechts

— op het politiek toneel binnen rechts

— op de straat, in de zaal.

3.1. De paramilitaire rol

Toegegeven dat de eigenlijke en autonome rol van uiterst-rechts de minst belangrijke is op dit ogenblik. Maar die rol bestaat. Hun rol als paramilitie in de technische zin van dat woord. Een parallelle repressie-macht, vrije arm van een door juridische en politieke rituelen en door haalbaarheidsvereisten (tijdelijk) ingebonden repressie-apparaat. Een embryonale SS, gewelddadige opruimers van stakingspiketten en linkse activiteiten. We vergeten al te licht de schietpartij van Reims, we gaan al te licht over het ineenrammelen van linkse boekhandels en tentoonstellingen, de ontvoering van en poging om een Poolse voetbalster neer te knallen, het uitbranden van Turkse kroegen, enzovoort. Het opknappen dus van enkele ordehandhavingstaken, namelijk het opruimen van wat de orde aantast, maar node geduld moet worden door die orde. In die zin is uiterst-rechts natuurlijk niet rechts-revolutionair en evenmin "anti-kapitalistisch zowel als antikommunistisch", maar alleen anti-links en pro-orde.

Dergelijke paramilitaire ingreepjes worden ter linkerzijde snel afgedaan en eerder meesmuilend behandeld als misstappen die door rechts ook afgekeurd worden, tactische blunders, hoogstens als tijdelijk mobilisatiepunt ten bate te nemen om links wat bijeen te lijmen. Een dergelijke houding ontkent enige invloed van uiterst-rechts op links zelf.

Nochtans, als ik twee keer mijn bromfiets terugvind met doorkerfde banden en afgescheurde sticker, zal ik die AFF-klever geen tweede keer vernieuwen...

Als ik aan het station door een monsterverbond van Voorpost en Jesus People half gemolesteerd word, zal ik daar geen abortuspanfletten meer uitdelen...

Het blijven speldeprikjes, maar het is tevens een psychologische oorlogsvoering, die militanten verkramppt terug doet vallen op de in-crowd, of naar terrorisme doet grijpen.

Het is de strijd "om de straat": Wie van beide komt naar buiten als de zelfzekere groep, fier om links/rechts te zijn, klaar om je aan te werven en te entoemasmeren. Wie van beide is evident aanwezig en wie moet zich integendeel verantwoorden? Wie is ongevraagd de stem van de zwijgende meerderheid?

Misschien ligt daar wel de verrechtsing op de scholen. Er zijn misschien wel evenveel linkse rakkers, maar ze stelen de show niet meer. Op-standigheid is niet meer regel en veel hierin hangt af van de show zelve, niet van een Tijdsgeest, maar wel van de quasi-fysieke aantrekkelijkheid van protagonisten, groepen, hun produkten en hoe ze naar buiten treden (in het licht natuurlijk van zich wijzigende aantrekkelijkheidsnormen — en

(in het licht natuurlijk van zich wijzigende aantrekkelijkheidsnormen —

dus toch enigszins een "tijdsgeest").

De speldeprikken tegen links hebben daarin zeker een betekenis om links (en homo's, Turken, langharigen...) in te sluiten, te omwallen. De besmetting te omschrijven, binnen ghetto's te stabiliseren.

We kunnen die rol omschrijven als "intimidatie".

Bovendien vormt de strijd in de straat, om "wie steelt nu de show", een belangrijker element in het spelbeeld van het politiek personeel. Tot nader order zijn verkiezingen geen wetenschappelijke opiniepeilingen en ze komen bovendien achteraf. Het gaat er nooit om de vorige verkiezingen uit te voeren maar wel om de volgende niet te verliezen.

Twee gelijktijdige bewegingen :

— het spelbeeld van het politiek personeel wordt mede bepaald door opvattingen over haalbaarheid en dus over de publieke opinie (en haar organisatie en weerbaarheid) ;

— op haar beurt wordt de publieke opinie goeddeels bepaald door wat de media én de politiciers vertellen (en dus toch enigszins : denken) de inhoud van de publieke opinie te zijn.

Wat het politiek personeel en de media denken/vertellen dat de publieke opinie is, wordt op zijn beurt goeddeels bepaald door het straatbeeld, waardoor de invloed van activisten, niet alleen op de basis, maar ook op het beleid vaak groter uitvalt dan hun numerieke sterkte of zelfs de omvang van hun passieve achterban.

Wat weten wij bijvoorbeeld over het racisme aan de basis ? Is het niet vaak zo dat politiciers en linksen aannemen dat de "zwijgende meerderheid" eenvoudigweg racistisch is op voorspraak van uiterst-rechts, dat zich opwerpt als de stem van die zwijgende meerderheid ? Bestempelen wij haar niet vaak als racistisch uit vrees dat het wel eens waar zou kunnen zijn, liever dan dit met eigen observatie te gaan constateren, laat staan door wetenschappelijk onderzoek te verifiëren ? Ik heb de indruk dat dit onderzoek zou uitwijzen dat er geen publieke opinie bestaat, wel duizenden zinnen die coëxisteren, maar waarvan slechts enkele tot politiek gewicht georganiseerd worden. En dit omzetten in politiek gewicht heeft veel te maken met militantisme, propaganda, media, en dus de links/rechtse strijd om het initiatief, ook (en misschien vooral ?) door de "extremisten".

Ik hoor al opwerpen dat beleidsvoerders, bij het bepalen van de haalbaarheid van hun maatregelen toch wel meer rekening houden met de standpunten van de drukkinggroepen, vooral de vakbond, en niet met de publieke opinie. Of ook dat die publieke opinie afgelezen wordt van het overzicht van de binnenlandse pers. Dat er met andere woorden geen rechtstreeks verband bestaat tussen druk van de basis en beleid. Dat is zeker zo, maar dat verschuift alleen het probleem. In de mate dat vakbond en pers zelf een beleid voeren en moeten verkopen en dat hun standpunten bij hun publiek moeten haalbaar zijn. Ook de vakbonds-

sekreтарissen hoor je zeggen: "Dat kan ik aan mijn mannen niet verkopen".

Is de wisselwerking beleid-publiek op die manier indirekt, het blijft een wisselwerking.

3.2. De terroristische rol

Zo komen we bij een tweede, indirekte funktie. Aktivistisch optreden van uiterst-rechts is niet steeds paramilitair (ordehandhavend), maar ook vaak terroristisch. Terroristische aanslagen zijn in dit geval publieke daden, propagandistisch vuurwerk om doelstellingen te bereiken via het publiek. Dat geldt uiteraard niet voor elk terrorisme. Ten eerste niet voor de eigenlijke terreur: de gewelddadige likwidering op grote schaal van tegenstanders door in een staat georganiseerde machthebbers. Ten tweede niet voor een bepaalde opstandige stroming die door de geschiedenis heen bestaan heeft en nog bestaat en die geloof strijd te leveren tegen de onderdrukking door aanslagen te plegen op onderdrukkers ("intimideren van de heersers"). Het geldt wel voor Rode Brigades (tenminste als het beeld uit de kranten klopt, wat ik betwijfel) en uiterst-rechts die de chaos op het oog hebben. Vaak dom natuurlijk: tenzij uiterst-rechts de Reichstagsbrand in de schoenen van Joden en Kommunisten kan schuiven, kan de roep van het volk niet uitgaan naar hun eigen sterke man. Praktisch komt het er in de huidige fase op neer dat die volksroep liever de Weimardemokratie wil inruilen voor een gespieerd Tindemanskabinet, tegen Erikson én de vakbonden en amaadaa en de gastarbeiders... Maar of nu Erikson dan wel Tindemans het Eriksonbeleid uitvoert, is voor ons van geen belang.

De tweede, chaosscheppende en terroristische rol van uiterst-rechts is nu het meest uitgebouwd. De bloedzustersteden Bologna-München-Parijs liggen niet zover van ons bed. En de VMO-Führer heeft al duidelijk gedreigd Noordierse toestanden op te zetten in de Voerstreek. Mischien ben ik een naïef produkt van de jaren zestig, niet aangepast aan deze harde tijden, maar dat heeft ook tot gevolg dat ik geen TV in huis wil en maagdelijk de stuitende beelden van de voerwandelingen bij vrienden in de maag kreeg. En dan vroeg ik me af of die vrienden wel nog weten wat dat betekent met bloedend aangezicht neer te zijgen en versuft en geluidloos schreeuwend nog enkele laarzenstampen in de onderbuik te inkasseren. Er is daar geschoten. Dat doet pijn! Daar ga je soms van dood! Gedaan al je plannetjes, je lief, de poes, de lenteterrasjes. Het is een demagogisch niveau van politiek formuleren, maar tenslotte, kameraden, waar doen we het voor? Om op ons gemak in de lentezon op een terrasje te zitten! Met een zalige vriend of vriendin, zonder te erge geldzorgen, niet te moe en ambetant van het werk en geen mes tussen de ribben.

Al wie dat onbelangrijk en politiek irrelevant vindt, is een gevaarlijk potentiaatje dat over lijken wil gaan om zijn (materiële of intellektuele) boterham te verdienen met van zijn zin en belang vervreemde structuurspelletjes. Bovendien doet het er vaak weinig toe hoe terroristisch uiterst-rechts precies is. Het doet er al veel meer toe hoe terroristisch de media de "extremisten van links en rechts" afschilderen. En daar hebben we tegenwind van het feit dat energetisch oneindig hoogwaardiger debatavonden-en-fototentoonstellingen in nieuwswaarde onderdoen voor om het even welk gewelddadig prutsincidentje. Een stelling die we moeten onthouden voor straks, bij de discussie over antifascistische strategie is : hoe weinig talrijk terroristisch uiterst-rechts ook zou zijn, en, hoe vredelievend ook links en hoe zelden de linkerzijde ook op provocaties zou ingaan, toch zal de Gazet van Tindemans terrorisme uitvinden en zonodig uit het buitenland importeren. D'ailleurs, Amsterdam, Zürich, West-Berlijn en Brixton en hun rellen bestaàn, hoe onstrategisch we dat allemaal ook willen vinden.

3.3. De inhoudelijke rol

3.3.1. De zondebok

Verder heeft uiterst-rechts zelf ook iets te zeggen. De topics waar het zich in vastbijt, evolueren nogal. Maar steeds verloopt het recept gelijkwaardig : isoleer enkele kenmerken van mensen, op gebied van uiterlijke verschijning, contactmogelijkheden of cognitieve beleving (1), lijn op basis daarvan een modale en een niet-geïntegreerde groep (of groepen-in-koalitie) af (2) en wijs de laatste aan als zondebok, ongeacht de relevantie terzake van de discriminerende kenmerken (3). Enkele elementen die we moeten onthouden voor de strategie-diskussie zijn :

ad (1) : voorbeelden : haarsnit, uiterlijk gedrag, rijkdom, geslacht, taal, nationaliteit (wat dat ook voor iets moge zijn), geboorte, organisatie, godsdienst, politiek belang.

ad (2) We kunnen hierrond groepen aflijnen die een naam krijgen : langharig werkschuw tuig, de jeugd van tegenwoordig, de homo's, de rijken, de Walen, de Duitsers, de stedelingen, de Loge, de sekten, de kommunisten, de partij-apparaten. En wel dergelijke groepen en niet : de roodharigen, de vrouwen, de besnedenen, de dragers van bloedgroep O+, hoewel deze kenmerken al even irrelevant zijn als krisisoorzaak. Het gaat om groepen waartegenover een gefabriceerde Jan Modaal zich meerwaardig kan voelen. Het gaat dus om een dubbel proces waar aan twee kanten kan op ingespeeld worden : integratie van de doelgroep tot Jan Modaal, met andere woorden : omschrijven van nastreefbare kenmerken, georganiseerd in een beeld van de "normaliteit", het "fatsoen", de "zwijgende meerderheid", de "goede burger" en, isolering van de

negatieve groep, niet-integratie : met andere woorden verhinderen van communicatie en vermenging (zelf verhinderen en/of uitbuiten van bestaande barrières).

Het gaat bovendien niet om sociologische groepen waartoe men behoort, maar wel om ideële referentiegroepen. Ik heb aan het stempellokaal moeten ervaren dat daar — onder werklozen — de praatjes niet stoppen over "die doppers, die luiwammessen, die meer verdienen door te blijven doppen dan indien ze gingen werken. En dat ze hen beter hun doggeld zouden afpakken, ge zult eens zien hoe rap ze aan werk geraken". Het is inderdaad niet noodzakelijk zo dat de aangevallenen zich in reflex gaan weren ; aangezien zelfs de leden van de sociale groep zich daarin niet herkennen omwille van het negatieve stigma. Een individuele werkloze meent dat hij of zij wél wil werken, maar pech heeft en dat de groep, DE werklozen, niet willen werken. We hebben wel degelijk te doen met een vervreemding tussen eigen basisbelang en de ideologische bovenbouw.

Ad (3) Uiterst-rechts wijst die groep dan aan als schuld voor alle moeilijkheden. Het voorkomt de netelige opdracht oplossingen te moeten geven. Het spelen met zondebokken trekt de politiek naar een interim-niveau : eerst moeten we van de Walen verlost worden, eerst moeten de vakbonden monddood gemaakt worden, eerst moeten de vreemdelingen buiten, dan zullen we wel zien. Dan kan Ons Volk (de Vlamen, de goede burgers, de blanken) zelf beslissen. Het solidarisme zit wel ergens in de kongresmappen van het Vlaams Blok, maar vormt geen mobilisatiepunt en zelfs geen propaganda-item naar buiten toe.

3.3.2. Krisisverwachtingspatroon

Het aanwijzen van zondebokken is een permanent verschijnsel, maar krijgt politiek belang op het ogenblik dat de mensen op grote schaal om zondebokken gaan vragen. Daarin ligt een belangrijk keerpunt. Het verschil tussen een VMO met driehonderd geïsoleerde leden en een VMO met vijfhonderd ingeplante leden. Dat is géén verschil van slechts tweehonderd leden, het is het verschil tussen een onbelangrijk bagatelleus verschijnsel en een te bestrijden gevaarlijke beweging en dat vanaf het ogenblik namelijk dat de uiterst-rechtse ideologie een sociaal-psychologische bestaansgrond vindt.

Het mechanisme is veel bestudeerd en bovendien oversimpel.

De zoektocht naar zondebokken veronderstelt in de eerste plaats zonden. Indien alles naar wens verloopt in de beste der werelden, is er van schuld geen sprake. Maar het veronderstelt bovendien kollektieve zonden. Het mislopen moet gelden voor heel de groep Modaal. Is die Groep Modaal succesrijk, dan zal een individu met minder sukses de schuld leggen bij het toeval, de malchance, de eigen dommigheden of

zijn specifieke vrouw, ouders, baas. Een buitengroeps-komplot, een buitengroepse onderdrukker en dus een politieke uitleg heeft pas zin bij groeps crisis, wanneer de onzekerheid voor de toekomst een maatschappelijk gemiddelde wordt. Zondebokken zoeken heeft daarom weinig te maken met de materiële welstand zelf, maar met de vooruitzichten op promotie of degradatie van het sociale leven. En dit geldt niet alleen voor het inkomen en de werkgelegenheid, ook individuele ontplooiingskansen, vrede, politiek-aan-bod-komen zijn waarden die best niet op de helling komen (wel bedoeld op sociale schaal bvb. bezuinigingspsychose en... de verrechtsing). We komen dan tot de kurieuze spiraal dat — in het licht van wat uiterst-rechtse oplossingen in de geschiedenis meebrachten en uit hun inhoud afleidbaar zullen meebrengen, namelijk verarming, oorlog, onverdraagzaamheid en diktatuur — waarin toenemende materiële onzekerheid en werkloosheid, oorlogsgestook, verkrampt en verrechtsing ervoor zorgen grote delen en vooral de meest getroffen en meest modale delen van de bevolking gaan smeken om repressie, broodroof, verrechtsing, diktatuur, oorlog.

Zoeken naar zondebokken veronderstelt ten tweede **een idealistisch en vervreemd politiek leven**, waarbij woorden vlaggen zijn om ladingen te dekken in plaats van funktionerende symbolen. Waar gewerkt wordt met Mensenrechten, Vrijheid, Morele Herbewapening, Volksaard, ongelijke Talenten, Historische Zending, Beschaving. En een menselijke Natuur die gekrenkt wordt door homo's, vrouwen die hun plaats niet kennen, geperverteerde kommunisten en mohammedanen die alleen maar lui zijn en geen hogere idealen kennen dan zoveel mogelijk van de ziekenkas te profiteren. Het is het soort politieke discussies waar links en rechts blijkbaar "op een andere golflengte uitzenden" en elke linkse zal al ondervonden hebben dat het verdraaid moeilijk is om op de rechtse golflengte rechts aan te vallen. Wat nog eens wijst op het belang van het initiatief, de introductie van gespreksonderwerpen i.p.v. in het defensief te gaan.

Het is de idealistische, politieke verwoording die de verdoezelings van structurele misstanden mogelijk maakt en tegelijk de (valse) relevantie van de diskriminerende kenmerken. Alhoewel : dit is een terrein dat de meeste mensen direct door hebben. Iedereen wéét en beseft ten volle dat mensenrechtengezever zever is en andere doelstellingen dekt. Toch blijven idealistische zinnen t.o.v. zondebokken hardnekkiger. We moeten inderdaad nog verder gaan zoeken (zie verder over duale belangen), maar het is een feit dat de mate waarin beleid eerder mythologisch dan belangmatig wordt benaderd door rechts én links, de levenskansen van uiterst-rechts verruimt want zij zijn steeds radikaler en konsekwenter in de termen die hen door rechts én links ter hand worden gesteld.

Daarmee komen we terug bij de functie van uiterst-rechts.

Want inderdaad, het 'zondebokdenken' is niet hun monopolie. Maar het

wordt door uiterst-rechts gehanteerd om de belangenstrijd te verdelen en via demagogische bewegingen de macht te veroveren. Pas op, dit artikel beperkt zich tot de bovenbouw. Ik heb geen zin om de brug naar de onderbouw helemaal te expliciteren, maar het is duidelijk dat de burgerij de macht heeft en houdt en dat fascisme maar één vorm van machtsuitoefening is, naast de parlementaire (en vooral: overleg-) democratie en de staatsgreepdiktatuur. Het is eventueel duidelijk dat fascisme binnen de burgerij de overwinning betekent van de monopolistische fraktie (alhoewel: de nationalistische of de internationalistische? Wat is m.a.w. het verband met het imperialisme?). Maar het is in alle geval duidelijk dat al deze vormen van macht over een bevolking uitgeoefend worden als een economische en militaire tegenmacht die moet beheerst worden. De macht zelf is het terrein van de infrastructuur en het is al te gek daarin over fascisme te spreken evenals over anti-fascisme trouwens. Daar heerst de (anti-)kapitalistische klassenstrijd. Maar voor die klassenstrijd — de strijd in het economische productieproces — en voor de machtsuitoefening door de burgerij wint de bovenbouw allengs aan belang. Al was het maar omdat bijvoorbeeld de strijd om werk — (uitgestelde en actuele) lonen en arbeidsomstandigheden — voor een goed deel vermaatschappelijk is in een "interprofessioneel" sociaal en economisch overheidsbeleid. Het verplaatst voor een goed deel het probleem van de basisverwerving naar de politieke werving en het probleem van de macht naar de politieke machtsuitoefening. Nu ik dan toch aan het uitweiden ben, kan er nog maar een franje bij: het is zelfs bij militaire diktatuur en verregaande repressie voor de burgerij een levensnoodzaak een zekere massabasis te verwerven omdat dit ten eerste de militaire verhoudingen tussen volk en staat bepaalt (samen met de bewapening natuurlijk) en omdat ten tweede repressie wel tegenstanders kan opruimen, maar geen bevolking. Want fabrieken en legers draaien nu eenmaal niet zonder mensen (alhoewel: chips) en winst is onbestaande zonder arbeid. De massabasis van een rechts beleid is dan ofwel gelatenheid op grote schaal en hopeloosheid tegenover het verzet (als resultaat van intimidatie, parallelle en officiële repressie) ofwel een actief akkoord (als resultaat van de gevoerde demagogie). In beide gevallen komt het konijn van uiterst-rechtse organisaties uit de hoed.

We waren in de tekst aan het tweede toegekomen: het is inderdaad mogelijk (één van de **mogelijkheden** die in de geschiedenis aanwijsbaar zijn) niet alleen voor een sociaaldemocratisch burgerlijk beleid, maar ook voor een rechts beleid een consensus te verwerven. Rechtse potentaten worden in West-Europa griezelig vaak **verkozen**

Als uiterst-rechts in Antwerpen betoogt tegen stemrecht voor vreemdelingen kan je in een "rode arbeidersburcht" als de spoorweg het volgende konstateren: over het algemeen lijkt het zo te zijn dat VMO en

diergelijke er afgeschilderd werden en **blijven** worden als zwartzakken, nazi's, verfoeilijke fascistten die Hitler opnieuw aan de macht willen, die niet beter verdienen dan enkele stampen tegen hun kloten, maar **tegelijk** heerst de overtuiging dat "ze gelijk hebben over die gastarbeiders". Ik zou het proces van het krisisverwachtingspatroon — uiterst-rechts dat een zondebok aanbiedt — niet onderschatten. Ook hier speelt uiterst-rechts een (reeds vergevorderde) rol van parallel korps voor officieel-rechts op ideologisch vlak. In de volksmond: Erikson zegt wat Tindemans nog niet durft. Erikson is zowat Johannes-De-Doper. Ook ideologisch is rechts inderdaad (tijdelijk) ingebonden door rituelen, een verouderend principen-arsenaal en door haalbaarheidsvereisten. De rol van uiterst-rechts is dan de haalbaarheid van rechtse frasen voor te bereiden in afwachting van een voldoende doordringing waarbij rechts ongebonden zijn nieuwe frasen kan bovenhalen. En we mogen niet vergeten dat parallel netniet betekent: marginaal, geïsoleerd, te verwaarlozen. En bovendien dat de aantrekkingskracht van het krisisdenken in krisistijden oneindig groter kan zijn dan de debiliteit van de stellingen zou laten vermoeden. Denk aan de meest waanzinnige sekten en heel de "cultuur van het narcisme" voor intellectueel hoogstaanden.

3.3.3. Impakt

Narcisme, heilsgodsdiensten, racisme, nationalisme (chauvinisme van het Westen, van Europa binnen het Westen, patriottisme, volksnationalisme, regionalisme), antikommunisme, even zovele desolidariserende krisissituaties. Terwijl nu net de solidariteit van alle werkenden, van alle volkeren nodig is om de crisis en dus het kapitalisme te keren. De "krisis" is inderdaad geen objectief-ekonomisch verschijnsel dat door links en rechts op een andere manier zou bestreden worden in het voordeel van de ene of de andere term van de klassenstrijd. De crisis is een **rechts middel** om het kapitalisme aan vers bloed, een vernieuwde winstvoet, een verscherpte uitbuitingsgraad en nieuwe markten te helpen. En waarbij de "desolidarisering", de verdeling van de arbeidersklasse (en het noodzakelijk pendant: solidarisme tegen een valse zondebok) niet zomaar een taktisch nevendoeel is, geen instrumenteel tussendoel om de handen vrij te hebben voor andere zaken (de crisis oplossen met een rechts beleid) maar wel een rechtstreekse afspiegeling van de verscherpte concurrentie, van de oorlog van de ene kapitalist tegen de andere, van de kisis-als-middel. De inzet is dus hoog.

Heel erg duidelijk komt dat tot uiting bij één bepaalde fractie van uiterst-rechts, waarbij ik denk aan het "Krisiskomitee Vlaanderen", organisator van de bazenbetoging onlangs te Gent tegen het Waalse staal. De rest van uiterst-rechts heeft het nationalisme weliswaar niet afgezworen, maar heeft kennis genomen van de algemene afkeer tegenover heel het

gezaag over federalisme en de gewestvorming en bergt zijn Vlaams-nationalisme goeddeels op. Het wordt wel gehanteerd als groepsvormend, intern, maar niet als **wervend** argument. Ook het anti-kommunisme komt nog niet heel sterk naar voren. Daarvoor is de antibewapeningsstrooming misschien nog te invloedrijk. Joden en binnenlandse communisten hebben ook al afgedaan. Maar wie rest er nog?

3.3.4. De inhoud van het komplot

Wat er nog rest zijn de vakbonden, de politieke partijen en de islamieten. Deze coalitie leidt ons land naar de afgrond. Allen verkocht aan Yamani en Khomeini-imperialisme met opdringerige Turken en Marokkanen als vijfde kolonne die zowaar politieke en kulturele rechten durven opeisen na al ons werk en onze vrouwen gekonfisqueerd te hebben.

We mogen de mogelijke invloed van dergelijke visie niet onderschatten, als we tenminste enigszins volhouden dat de gedachten van mensen, dus ook van onszelf, grotendeels bepaald worden door objectieve posities. De opgesomde coalitie is inderdaad niet helemaal de vrucht van een vervreemding tussen fraseologie en basisbelang. Uiterst-rechts kan hier inspelen op bepaalde "objectieve" toestanden. Objectief **vanuit een bepaalde hoek** uiteraard, maar die het uiterst-rechts gemakkelijk maakt en hen reeds een brede basis heeft bezorgd, die er zich vaak zelf niet van bewust is dat ze eigenlijk reeds achter uiterst-rechts aanloopt. Want wat blijkt?

1. Dat de vakbonden, in een oppervlakkige analyse, al te vaak schipperen tussen de kip en haar vergulde windeieren. Je kan geen welvaart zaaien en tegelijk crisis, matiging, inlevering verkopen als je als vakbond niet meteen uitlegt waarom de oogst mislukt. Zonder deze uitleg (en dus dadelijk zonder aangepaste organisatie en dito wisseloplossing) voelen de mensen zich "objectief" verraden (en zijn ze dat ook!). De misoogst wordt niet aan het slechte weer toegeschreven, maar aan de zaaier. De vakbond wordt een "objectieve" medeplichtige in de ogen van haar basis.

2. De politici, daar hoeven we geen woorden aan vuil te maken. Wie regeert, is nu eenmaal objectief verantwoordelijk voor elke klotemaatregel, zolang tenminste de rechtse en idiote assimilatie van (linkse) partijen en regeringscoalitie bestaat. Zolang een linkse partij niet grondig propagandistisch weerwerk levert en **mobiliseert** aan de basis **voor haar eigen program** en **wars van elke "kollegialiteit"** met de burgerij. Het is toch niet zo moeilijk te zeggen: ja, kijk, wij zijn tegen de kernraketten en we moeten samen iets doen tegen Simonet en Nothomb. Maar de mobilisatie is er niet in geslaagd de CVP te neutraliseren. Zij zijn toevallig de grootsten (en de slechten). Dus, kameraden, volgende keer beter werken en strijden om de mensen achter onze mobilisatie te krijgen en

linkse oplossingen erdoor te krijgen. Dan is de CVP de slechterik en niet de CVP-SP-regering, of beter, vooral de SP, want ze "zeggen zus en doen zo".

Nu verzamelt links de nadelen van zowel de macht als de machteloosheid. Als ze toch hetzelfde doen, kunnen we al beter voor de CVP stemmen, die is tenminste machtiger.

Dat heeft de CVP al enkele jaren ingezien. Ik heb inderdaad de indruk dat het succes van de CVP en van een verrechtende CVP bijna uitsluitend te wijten is aan hun positie van macht + oppositie. Oppositie in woorden natuurlijk en op nevenvlakken, maar ik blijf in de bovenbouw en hou me hier niet met hun werkelijke macht bezig.

Denk aan Lieveessoens, ex-juridisch adviseur van Philips Petroleum die als burgemeester van Tessenderlo tegelijk meer opposant is dan de oppositie en van zijn macht gebruik maakt om het bedrijf te sluiten en de oppositie voorbij te streven. Dat is één voorbeeldje. We kunnen er op gemeentelijk vlak tientallen opsommen. Van een CVP die een expressweg aanlegt en dan op dezelfde weg actie voert voor trager verkeer. Van een CVP die volkswijken onteigent, maar tegelijk actief mobiliseert en schepenen inzet voor de renovatie van een cité en opkomt voor "inspraak". Maar ook nationaal. Ondertussen is de bladzijde Martens omgedraaid en ik weet niet wat het met Eyskens zal worden. Nu geloof ik niet in een complot tussen Tindemans en Martens, maar structureel kwam het heel goed uit dat de partijvoorzitter en de premier allebei vanuit verschillende invalshoeken werven. Omdat Tindemans peroreert voor een Thatcher-beleid-en-bloc promoveert heel het land ineens de heilige Martens tot troetelkind omdat hij hetzelfde beleid maar in salami-schijfjes wou doordrukken. Verbijstering alom, want het rechts beleid is er door! En de CVP kan dan nog doen alsof het niet van hen komt. En wie zich gedegoûteerd afkeert van alle politici wordt opgevangen door Tindemans die, als voorzitter van de grootste en korruptste en meest machtswellustigste partij... de partikratie aanklaagt...

De CVP heeft daarom vier cliëntelen :

— Wie letterlijk in een cliëntverhouding tot de CVP staat, dus klant is van het sociaal dienstbetoon (de CVP heeft het meest invloed, is de grootste drukkingsgroep).

— Wie gelooft in rechtse oplossingen (de CVP is het meest consequent rechts in de persoon van Tindemans).

— Wie gelooft in uiterst-rechtse oplossingen (de CVP is anti-partikratie, tegen het huidige politieke spel, h  r spel en tegen de "macht van de drukkingsgroepen").

— Wie gelooft in efficiënte travaillistische oplossingen en nuttiger wil stemmen en dus eerder Martens dan Van Miert zal steunen, omdat die toch de enige is die de diktatuur van de rechter-CVPvleugel kan tegenhouden).

Dat heeft alles met de kwal van Tobback te maken en niks met de voor links gerechtvaardigde splitsing tussen progressieve mobilisatie en noodgedwongen koalitiepolitiek ; om de doodgewone reden dat het voor de CVP, voor de macht, een **techniek** is om zich niet aan de eigen feitelijke macht te branden. Een techniek om een rechts beleid te voeren, maar mogelijke weerstanden door te schuiven naar de anderen. De CVP heeft de macht, maar brandt er zich niet aan. De PS heeft de macht niet, maar korrumpert er in alle kollegialiteit wél door.

Goed. Voor wie de draad kwijtraakt :

1 + 2. Vakbonden en politici zijn al "objektieve" tegenstanders in de positiebepaling van een moegetergde basis.

3. Wat nu over de buitenlandse Islamieten en de binnenlandse gastarbeiders ? Ook zij zijn allebei "objektieve" tegenstanders.

Olie-sjeiks lichten het energie-afhankelijke Westen op. Dat is natuurlijk niet zo. Heel de oliekrisis is een manoeuvre in de kapitalistische concurrentie van de Verenigde Staten tegen West-Europa en Japan. Olie-sjeiks bestaàn gewoon niet. Het is een kompradorengroep, een burgerij stijl-bananenrepubliek, een percentjesburgerij, het zijn kommissieloontrekken, die nauwelijks vat hebben op de olieproductie en, als de zeven zusters hun valiezen pakken, krijgen ze geen drup olie uit de grond (behalve Lybië en Algerije die zich dan ook verre houden van het uitputten van het "oliewapen" en alles bewust buiten de diplomatie, maar voor zichzelf en de eigen ontwikkeling reserveren). Zij, die het westen oplichten en een heilige oorlog afgekondigd hebben, zijn de Amerikaanse oliemaatschappijen en hun regering, die de olielanden leegpompen aan olie én oliedollars en bovendien de olie nog duur doorverkopen. Maar dat is stof voor een ander artikel, ondertussen zijn de Arabische olieprijsen gestegen, en betalen wij méér voor de energie. Daarom is het eenvoudig de olie-sjeiks tot publieke vijand nummer 1 te bombarderen. "Objektief".

En de gastarbeiders. Wij weten ook hoe die mensen hier terecht gekomen zijn. Toen de kolenslag bij de bevrijding op mislukken stond omdat elk rechtgeaard mens het vertikte om nog in de put af te dalen tegen de voorwaarden die de mijnbazen vertikten te verbeteren. Het was een puik stuk klassenstrijd om de arbeidsomstandigheden en tégen de super-uitbuiting. Een strijd die kon gestreden worden door de machtspositie die de werkers hadden verworven vanwege het tekort op de arbeidsmarkt. Een strijd evenwel die **gebroken** werd. De werkomstandigheden werden niet verbeterd en de vorm van staking (nl. niemand bood zich aan om te werken) werd gebroken door de aanvankelijke tewerkstelling van Duitse krijgsgevangenen en later door de invoer van 70.000 letterlijk afgekochte Italianen (kontraakt van staat tot staat: arbeiders tegen kolen). De Italianen kwamen (voor de bazen) als **ratten**. Zoals nadien de Grieken en de Spanjaarden als ratten geïmporteerd

werden tegen de Italianen (na de ramp in Marcinelle en de grote sociale onrust onder de Italiaanse mijnwerkers tengevolge daarvan) en nadien de Turken en Marokkanen voor de gehele industrie.

Gastarbeiders (en vaak ook vrouwen) zijn — "objektief" ! — stielbedervers die onder de prijs werken. En men schiet op de ratten in plaats van op de bazen die ratten aanwerven. Pas op, dat is geen verwijt natuurlijk, behalve dan aan de bazen. En het geeft direkt een mogelijke uitweg aan: **gezamenlijke** strijd voor betere werkvoorwaarden en gelijke lonen. Maar ondertussen en nu nog blijft de uitweg bestaan dat de nationale arbeidsmarkt aangevuld wordt met vreemdelingen om de sociale macht van de werkers bij schaarste van arbeidskracht te **breken**. Gastarbeid is — door de bazen georganiseerd natuurlijk — een **onsolidair verschijnsel**, en de intrede van vreemdelingen op een fabriek betekent voor de tewerkgestelde inboorlingen meestal de degradatie van hun eigen positie. Pas op, want de Turken staan klaar om hetzelfde werk te doen voor minder geld. En er is méér weerwerk nodig om hier te solidariseren dan te desolidariseren. Zeker als daar bovenop nog kulturele, taalkundige en andere barrières opgeworpen zijn.

Hetzelfde geldt voor de "lage-loonlanden". De juiste weg is "idealistic", namelijk aansturen op gezamenlijke strijd van de werkers hier en ginds voor menswaardige arbeidsvoorwaarden tegen de gezamenlijke bazen. De (uiterst-)rechtse weg is "objektiever": Maleisiërs zijn stielbedervers, concurrenten op de arbeidsmarkt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het racisme — kulminatiepunt van kulturele en "objektieve" verdeling — het hoofdgeschut van uiterst-rechts is geworden, meer dan Westelijk chauvinisme of antisemitisme.

4: De dualiteit binnen de basisbelangen

Ik ben nu op een punt gekomen waar ik al iets kan zeggen over de basis die latent fascistisch zou zijn. Je kan veel uitleggen op sociaalpsychologische gronden, die echter niet ver uitstijgen boven het niveau van enkele mogelijke verwachtingen. Het is inderdaad duidelijk dat crisis en onzekerheid een zeker crisisverwachtingspatroon veralgemenen, in de richting van een zeker idealisme (onzekere materiële toestand doet grijpen naar zekerheden in de romantiek en de geestelijke waarden sfeer) en een zeker autoritarisme. Maar dat vind ik randverschijnselen die niet zo zeer sociaalpsychologisch zijn. Het is meer een stress-verschijnsel, quasi-medisch, niet "latent-fascistisch" in die zin dat het een rechtse richting uitwijst. Het is uitbuitbaar en oplosbaar door linkse én rechtse "sublimatie". Een dieper verschijnsel is het zondebokdenken: toenemende onverdraagzaamheid dus. Maar ook dat (en vooral dat) wijst geen richting aan. Waarom zien wij, goede blanke burgers, de Turk en de vakbond als vijand? Waarom zijn we onverdraagzaam en radikaal ten

opzichte van vreemdelingen en langharigen? En waarom zien wij, werkers en syndicalisten onder mekaar, niet de burgerlijke politici en de bazen als vijand ??? Waarom zijn we niet onverdraagzaam tegen chiqué-madams en gatlikkerambtenaren met Samsonite-valiesjes ????? Waarom heeft de Rus, de olie-sjeik en Idi Amin een mes tussen de tanden en niet de Amerikaan? Snap je?

Het is misschien meer een kwestie van

— **macht** (macht belooft oplossingen)

— initiatief, militantisme, de strijd om de straat, de **ideologie en de tactiek van de linkerszijde**.

Let wel, ik benadruk dit natuurlijk wat erg sterk. En ik geloof zelf niet helemaal dat het verschil tussen linkse en rechtse basiswerving en krisis-radikaliteit alleen zou liggen in de kwaliteit van de propaganda. Maar het doet me wel zeer dat links bewust, maar ten onrechte aarzelt om eenduidig de zondebok aan te wijzen: het kapitaal, de spekulanten, de rechtsen, de rijken...

Natuurlijk hebben we alles tegen. De heersende cultuur en de macht. Gastarbeiders zijn handiger zondebokken omdat ze **zwak en anders** zijn. Het is gemakkelijker hen buiten te zetten dan de bazen, en dat weten de mensen ook wel. Het is gemakkelijker de concurrenten op de arbeidsmarkt aan te pakken dan de organisatoren van de arbeidsmarkt. En op niet-integratie kan makkelijker voortgebouwd worden dan dat het kan worden afgebroken. Daarom moet het subjectief werk zeker gepaard gaan met **beleidsdaden**, ter solidarisering op de arbeidsmarkt en in de wijken.

Maar ook onze zondebok heeft handigheden. Hij is nu eenmaal de zondaar en ook dat weten de mensen en ondervinden ze. En, als men "afdaalt" naar het niveau van de evidenties, de ervaringen, wint onze agitatie aan kracht boven de rechtse fraseologie. Het is namelijk het rechts beleid dat "objektief" solidariseert. Besparingen op het stempelgeld treffen blanken én vreemden. Afdankingen treffen bij sluiting blanken én vreemden. En als de bazen en de liberalen tegen de gastarbeiders preken, dan weten ze ook wel dat ze eigenlijk tegen iedereen, het werkvolk, de kleine vissen preken en dat het werkvolk, als de Turken zullen buiten zijn, op hun beurt de nieuwe Turken zullen worden...

Ik geloof inderdaad dat de strijd voor een linkse wisseloplossing (en dus eerst en vooral reeds het besef verspreiden dat zoiets bestaat, een plan op papier) en tégen uiterst-rechts belangrijker is dan eender welke (sociaal)psychologische of historische dispositie, als deze ideologische strijd gepaard gaat met beleidsdaden ter solidarisering. Ter afbraak dus van de hierboven geschetste "objektiviteit" van de concurrentie binnen de arbeidende klasse op nationaal vlak en op wereldschaal. Hier kan ik dus herschrijven wat in het begin stond over de gespletenheid in de kop van de scheten latende proleet. Ik zei dat het zeker geen **dispositie** van de

arbeidersklasse is om rechts te denken in krisistijd, dat er een **breuk** is tussen het basisbelang en de opvattingen-bovenbouw. Maar dat is natuurlijk alleen mogelijk bij een zekere dualiteit van het basisbelang. De werker heeft zowel kollektieve als individuele belangen. Heeft het marxisme altijd gezegd dat de arbeidersklasse zichzelf als klasse moest opwerpen en organiseren, dan bedoelt men toch, expliciet of impliciet, dat een soort keuze moet geforceerd worden tussen **twee** belangen, waarbij het ene ten nadele van het andere wordt georganiseerd en tot belang wordt **uitgeroepen**. Dat laatste is dan inderdaad een subjektieve aangelegenheid. En beide objektieve belangen, het individueel belang via kollektieve versus individuele gezichtshoek, zijn even objektief en net zo predisponerend. Allebei (samen met de baas de Turken buitengooien, of samen met de Turken de bazen buitengooien) geven tegelijk aanleiding tot een interpretatie en dus tot een aktieschema. Het komt er dan op aan zelf de probleemformulering in handen te houden.

Hetzelfde geldt zelfs nog sterker voor de scheten latende middenklassen en intellektuelen (die dan ook de ideale broedbedden zijn van de meest uiteenlopende extremisten). Zij zitten ook opgezadeld met een scherpe dualiteit van het basisbelang. Want we hebben goed zeggen dat het belang van de middenklassen, de middenstand en de intellektuelen bij de arbeidersklasse ligt, maar tenslotte ligt hun belang tezelfdertijd bij de bazen. Een middenstander heeft evenveel zin om meer te verdienen dan om minder te werken, dus om meer baas én meer loontrekkende te worden. En dat geldt op andere gebieden ook. Wat mij bijvoorbeeld erg trof is ene Fons Margot van het NCMV die in twee opeenvolgende uitzendingen van "beroepsbelangen van de middenstand" voor de radio vorig jaar verklaarde

- de eerste keer dat de middenstand en de KMO's niet gelukkig zijn met loonmaatregelen, dat dit een brouwsel is van de exportgerichte grootkapitalisten en dat zij het moeten hebben van de binnenlandse markt.
- de tweede keer dat er loonmaatregelen moeten komen want dat de KMO's ten onder gaan aan de loonlast en de middenstand aan de door de loonlast veroorzaakte rentetarieven.

Voor Fons Margot geldt dus in alle scherptheit het probleem van het partij kiezen, zoals dat vroeger werd genoemd, toen orthodox zijn nog geen schande was : de kant van de arbeidersklasse of de kant van de burgerij. De balans voor een keuze voor de arbeidersklasse bij middenklasseleden, maar ook bij arbeidersklasseleden is een zaak van objektieve druk (lotsverbondenheid en dus overwicht van het kollektief belang van de werkers is ook een kwestie van de objektieve arbeidsorganisatie) maar ook van **voorhoedestrijd**.

Een pleidooi dus om ook dat oubollig begrip in ere te herstellen.

En daar horen direkt twee opmerkingen bij :

- een voorhoede is pas voorhoede als ze voorhoede is **van een**

achterban. Dat is het verschil met een sekte. Dat ze de waarheid niet alleen in pacht heeft en niet alleen voor die waarheid zelf werft, maar ook en vooral die waarheid, zij het broksgewijze en sektorieel, inbrengt in het publiek. Een voorhoede telt niet haar leden, maar haar invloed.

— een voorhoede is pas voorhoede als ze vóór hoedt. Met andere woorden niet representeert of volgt, maar wel degelijk eigen "radikale" (maar daarom niet extremistisch geformuleerde, wel: konsekvente) opvattingen en praktijken in een systeem organiseert. Dat kàn in een massapartij, maar die massapartij moet dan wel haar basis verwerven op voorhoedestandpunten.

Het eerste is mijn breuk met sommige uiterst-linkse organisaties, het tweede met de SP en een beetje met de KPB.

Maar hoe dan die beide functies tegelijk organiseren ?

Het is misschien mogelijk door op verschillende fronten tegelijk te werken en telkens de daartoe geëigende organisaties te voorzien. Mijn zeer brede ad-hoc komitees doen geen afbreuk aan mijn werking in een links front wat op zijn beurt geen afbreuk doet aan mijn lidmaatschap en werking in een kleine orthodoxe groep. Alle drie moeten ze gebeuren en alle drie zijn ze even noodzakelijk voor elkaar. Het is geen probleem van **keuze** tussen drie wegen, maar van organisatie van links en van alle linken op de drie niveaus tegelijk. Voor dit onderwerp en voor mij betekent dat : het tijdelijk komitee met FDF-ers en zionisten voor de grote antifascisten-betoging te Brussel, het (links) AFF, mijn partij(tje) (de V.K.P. met name, waarmee ik overigens deze tekst (nog) niet uitpraatte). En ik zou voor de dood niet willen dat mijn partij afzakt tot het niveau van het AFF (of de ad-hoc komitees) maar ook niet dat het AFF "opklimt" en zich op partijniveau zou afsluiten. Elke organisatie moet zijn plaats weten en zijn basis kennen : de massabeweging (een soort van historisch kompromis tegen een voor links funeste verzuiling en polarisatie binnen de basis) bijeenbrengen, de massa winnen en binnen links iets teweeg brengen. Want is de massabasis levensbelangrijk, de voorhoede-strijd tégenover de basis is ook belangrijk. De mobilisatie van een heel ruime basis op niet-linkse ordewoorden om uiterst-rechts te isoleren is levensnoodzakelijk, maar onmogelijk zonder de links/rechtse strijd om de basis. Bovendien zit het VMO dan eventueel in de verdrukking, maar gaan het FDF en Co met de pluimen lopen ! Overigens is een links/rechtse strijd, namelijk de organisatie van een krachtig initiatiefnemend links onmogelijk, zowel zónder eenheid als zónder het bestaan van "groepuskules", al was het maar om de psychologische reden dat militanten toch ergens moeten uitrusten van al dat strategievoeren en bij de waarheid bijtanken. Om eens van bij tiepen weg te komen, waar alleen maar kan mee gepolemiseerd worden en bij gelijkgenueanceerden de kop te reinigen en de gedachten aan te scherpen. Maar ook om andere redenen ; omdat links een strategie moet hebben en die maar uitge-

dacht en terecht naar **verschillende ervaringen kan veralgemeend worden**, niet in een vage wolk van consensus, dat heilig manna van de goddeloze voorzienigheid, maar in een polemiek tussen georganiseerde groepen en systemen met bladen, trakten en vergaderingen. Je zou het aldus zo kunnen formuleren: de uiterst-linkse groepen zouden de houding uit die de voorhoede (geheel links) zou moeten aannemen tegenover de basis (geheel de bevolking). En impliciet schrijf ik hier dezelfde remedie voor aan de konsekwent-linksen (breed te nemen), als ik daarnet voorschreef aan de SP: adopteer de CVP-strategie van (hier dan evenwel niet louche, maar terechte) scheiding tussen partij en regering (in casu: een links front). Wat direkt impliceert: dit geldt ook voor de zogezegd ongeorganiseerden, die fronten teisteren om er hun partij van te maken. Zorg dat je je als de bliksem een of andere partijkaart aanschaft, naargelang je opvattingen en hou in godsnaam op met het front voor je partij-opvattingen te winnen. Je moet niet altijd je zin krijgen, meneer de intellektueel, die de activist uitlacht omdat hij "met zionisten en FDF'ers broederlijk opstapt". Maar organiseer je en begin vanuit die organisatie over een "regeerprogram" voor links te onderhandelen.

5. De wisselwerking beleid/vorming

Goed. Ik wil eventjes rekapitulieren:

— in de intellektueel leeft een verfoeilijk en self-fulfilling doemdenken dat hem doet afkeren van politiek aktivisme.

— uiterst-rechts en rechts kunnen (daardoor) het initiatief nemen.

— verrechtsing is daarbij grotendeels het gevolg van

* het optreden van uiterst-rechts (intimiderend en terroristisch) en subjektieve factoren (Johannes-den-Doper-rol van uiterst-rechts en de formulering door uiterst- en gewoon-rechts van de desolidariserende pendant in de opvattingen van de duale basisbelangen)

— door het optreden van (ruim gedefinieerd) uiterst-links (namelijk konsekwent links) of misschien: door een uiterst optreden van links t.o.v. de bevolking kunnen het crisisverwachtingspatroon en de duale belangen in een andere richting opgevuld worden.

— daartoe moet links op alle vlakken optreden en niet de basis napraten (want dat is rechts napraten en dus hun rol overnemen), maar wel haar op het ander stel opvattingen forceren

— deze verlinksing is daarbij grotendeels het gevolg van het optreden van links... en subjektieve factoren.

Nu moet ik nog een laatste opwerping maken voor ik tot konklusies (instructions for use - gebruiksaanwijzingen anno '81) kan komen.

Ik ga dat kort doen, want ik ga niet verbergen dat al dat geschrijf grondig mijn strot begint uit te hangen. Alhoewel je der dan wel zelf moet op voortborduren, want het heeft nogal wat implikaties voor konkrete orde-

woorden en het vergt nogal wat beoordelingskracht t.o.v. sommige bewegingen. Wat is de verhouding tussen een subjectieve en objectieve ingreep ?

Een voorbeeld : racisme vindt zijn grond in niet-integratie : niet-kommunikatie door huisvestingsbeleid, cultuur en taalbarrières. Typisch is de honderdvoudig herhaalde scène, die een enquêtrice die ik ken, mee-maakte : "zijn er problemen in de wijk ?" "Ja, de Turken", met een hele uitleg. Maar mijn burens zijn ook Turken, maar die zijn zo niet. Dat zijn propere, zelfs vriendelijke mensen... Racisme kan dus zijn grond ontnomen worden door beleidsdaden (huisvesting, integrerend onderwijs, jobreglementering, enfin, alles wat getto's verhindert).

En die beleidsdaden zullen er pas komen als de immigranten (wat gemeentebeleid betreft, maar ook daarbuiten) tot politiek gewicht georganiseerd worden. Dus : stemrecht voor gastarbeiders is essentieel en waarschijnlijk een van de meest efficiënte en nu zelfs haalbare beleidsdaden.

Zouden we niet beter onze energie concentreren op zo'n efficiënte werkwijze ? Zeker wij, materialisten, deterministen en anti-voluntaristen. Zeker wij, die toch meewarig neerkijken op bondzondernamers en freaks op geitewollen sokken die eerst "mentaliteitsveranderingen" willen ?

Ik beaam uit volle borst. Maar, ik wil mentaliteitsverandering niet inruilen voor bureaucratie ! De tussenweg is niet : het beleid forceren, maar wel : het beleid via de bevolking forceren. **Strijd** dus ! En inderdaad strijd voor concrete en "haalbare" beleidsstappen.

Want, is stemrecht voor gastarbeiders om allerhande belangen in de politiek zeer best haalbaar in bijvoorbeeld het parlement (of ook : de wet tegen racistische uitlatingen en diskriminatie), dan kan dat bij de bevolking, als we ons alleen op dat beleid concentreren, slechts een omgekeerd effect hebben, voedsel geven aan de politieke vertaling van een complot tussen onvolksen, vakbonden en politici. Het is **niet** zo dat omwille van het feit dat een gastarbeidersbeleid *conditio sine qua non* is om het racisme af te breken, dat niet-racisme zou opgehouden hebben *conditio sine qua non* te zijn om dat beleid inderdaad in een anti-racistische richting te sturen. Wisselwerking dus, en geen keuze. Hier is inderdaad fundamentele basisgerichtheid nodig en er mag niet overhaast in de val van de technokratische haalbaarheden getrapt worden. Wel : beleid benaderen **via de bevolking**.

We gaan er toch zelf prat op dat de bevolking niet altijd goedschiks rechtse maatregelen van het beleid slikt. Waarom zouden ze dat met linkse maatregelen doen ?

Verlies uiterst-rechts en gewoon-rechts niet uit het oog, want links heeft sedert de invoering van het algemeen stemrecht en de stadsguerilla, **niet** het monopolie van de werking aan de basis.

Maar goed, nu zitten we eigenlijk opnieuw bij het begin, alleen kunnen de

vragen nu anders geformuleerd worden en kan het snel beginnen opschieten.

— Als we het er over eens zouden zijn dat uiterst-rechtse propaganda en intimidatie een "voorhoederol" spelen in de links/rechtse strijd om de basis enerzijds, en anderzijds een links/rechtse extremistische strijd de basis in de richting van rechts zou drijven, wat moet dan de dosering zijn tussen "objektieve" beleidsstrijd en "subjektieve" strijd, rechtstreeks tegen rechts?

— Als we het er over eens zouden zijn dat krisissituaties zowel een linkse als een rechtse oplossing het nastreven waard maken, liever dan welvaartssituaties waarbij men alles te verliezen heeft en dus spontaan voor **behoud** opteert tegen verandering, hoe moet links het dan aan boord leggen om het doemdenken te doorbreken en de strijd voor een ander beleid (en zelfs, het socialisme) te activeren?

6. De praktische instructies

Ik zei dat het nu snel kon gaan, want heel de rommelige tekst tot hier laat me nu toe geen verdere zijsprongen meer te moeten maken en stellingmatig af te ronden.

1. Ja, uiterst-rechts is gevaarlijk, want brengt desolidariserende topics in bij de bevolking, is militair georganiseerd en niet vies van geweld tegenover links. Hiertegen is alleen de strategie opgewassen die uiterst-rechts isoleert (een "historisch kompromis", of Dimitrovs verenigd volksfront), vanuit de basis, en, via dit isolement, zelfs van de bestaande macht. Op die manier moet het mogelijk zijn om via de basis de macht (de repressie) tegen uiterst-rechts te keren.

2. Daarvoor moet het duidelijk zijn dat de terreur van uiterst-rechts afkomstig is. Dat is natuurlijk zo, maar het moet ook duidelijk zijn. Daarom mag links niet ingaan op provokaties, tenzij ter verdediging van principes die ook voor de basis heilig zijn. Ik denk aan het tegengaan van verheerlijking van oorlogsmisdaden en antisemitisme. Op deze terreinen is het mogelijk zélf — want met instemming van de totaliteit van de bevolking — op te treden.

3. Op deze genoemde terreinen is het zelfs **noodzakelijk** zelf op te treden om dergelijke uiterst-rechtse manifestaties in de kiem te smoren. Gedogen zou hier een vorm van doemdenken zijn, en zou de Johannes-den-Dopperrol van uiterst-rechts volledig tot zijn recht laten komen. In de kiem smoren betekent dat die onderwerpen onbespreekbaar blijven en de onbespreekbaarheidsbakens niet stiekem verschoven worden.

4. Op die terreinen is het bovendien nodig **zelf** op te treden, liefst met een steuntje van de wettelijkheid en het repressie-apparaat, maar niet alleen via de wettelijkheid en het repressie-apparaat, op gevaar af uiterst-rechts in een martelarenrol te drukken en zelf voedsel te geven aan de

fraseologie van het vermeende komplot politici-vakbonden-links tegen het gezonde deel van ons volk.

5. Op die terreinen moet het autonoom links optreden echter ook voorkomen voedsel te geven aan de fraseologie van de Gazet van Tindemans van "uiterst-rechts en uiterst-links moorden elkaar uit", "leve de orde". Daarom moet dat optreden meer **massaal** dan gewelddadig zijn. Ik denk dus meer aan tegenbetogingen dan raids, en liefst met (zelfs maar passieve) steun van prominenten en onverdachte verenigingen.

(3), (4) en (5) pakken — op een beperkt gebied — uiterst-rechts aan zowel in zijn paramilitaire als in zijn terroristische en inhoudelijke functie.

6. Op nog een gebied is "ingaan op provokaties" wel geboden ; het is de verdediging van het eigen spreekrecht en van de eigen aanwezigheid op straat. Eigenlijk vind ik het niet zo erg als uiterst-rechtse kommando's één of andere activiteit lastig vallen, als die linksen dan niet in hun schelp kruipen, maar er een fikse rel van maken : pers bespelen, martelaar zijn, gefnuikt worden door primaire VMO-ers die Hitler terug aan de macht willen, die hun sporen verdiend hebben als kampbazen en vergassers...

7. Op een ander gebied zit ikzelf met reserves : wat met racistische programma's ? Ik zou hier niet gedeisd blijven, maar ook geen reklame bezorgen aan de al te best aanslaande racistische frasen van uiterst-rechts. Is reactie geboden, dan zou ik de nadruk leggen op parallel, liever dan rechtstreeks optreden : eigen pamfletakties in de wijk bijvoorbeeld en — wat hetzelfde is, maar op langere termijn — vorming. Het Gents antifascistisch front heeft daarom trouwens een pakket klaar om het land mee af te hossen, de jeugdclubs, KWB-kringen, enzovoort.

En het beleid bespelen : basisgerichte acties voeren, bijvoorbeeld voor stemrecht, of in wijken en op niveaus waar racisme kan doorbroken worden, liever dan op politiek niveau van "werk afpakken" en "olie-sjeiks". En de evidentie uitbuiten. De evidentie van de solidariteit. Aktietjes aan de doplokalen om te zeggen : staan ze aan de dop, dan wil dat zeggen dat ze ervoor afgedragen hebben. Trekken ze kindergeld, dan wil dat zeggen dat ze er de kinderen (en dito kosten) voor hebben en bovendien dat ze ervoor afgedragen hebben.

En het steeds doorhameren op het **bestaande** besef : "het zijn ook maar de kleine vissen die steeds op hun kop krijgen". En steeds, misschien wat demagogisch, de band leggen tussen Tweedewereldoorlogse concentratiekampen en progroms en hun erfgenamen. Het is verbinden wat onbespreekbaar blijft en wat eigenlijk toch aantrekkelijk wordt.

Dat blijft allemaal erg subjektief, akkoord, maar hier heb ik inderdaad reserves om rechtstreeks uiterst-rechts aan te pakken.

(6) en (7) zijn dus meer cognitief en "demagogisch", beogen een psychologisch effect.

8. En tenslotte de hele brok die je al heel de tijd wou zeggen, en **ook** zàl zeggen, indien we het er maar over eens zijn dat uiterst-rechts zélf

aanpakken ook belangrijk is. En dat is: **links opkrikken**. Als rechts aantrekkelijk wordt moet links nog aantrekkelijker worden. En daartoe zie ik één grote remedie met twee kanten:

— op inhoudelijk vlak moet links een **plan** hebben, een alternatief. Dat alternatief bestaat: plannen van Polekar, G.E.M., Bastin-Yerna, het boekje van de KPB. Er bestaan duizenden zinnen die schreeuwen en popelen om tot tekst verwerkt te worden.

— de organisatie tot tekst en tot uithangbord moet verlopen via de — ook organisatorische, praktische — eenheid van links. Niet de fusie van de groepen, maar een breed Anti-Krisisfront.

Het is mij een stellige zekerheid dat het bestaan alleen al van een ietwat representatief Anti-Krisisfront met een ietwat verdedigbaar Anti-Krisis-program het tij kan keren. Door zijn bestaan alleen, nog voor er eigenlijk veel werk van gemaakt is. Want dat is de malaise en de "verrechtsing". Het niet publiek aanwezig zijn, behalve dan bij rechts en uiterst-rechts, van antwoorden op de onzekerheid, van de pretentie oplossingen te hebben.

"Wat wilt ge, 't is krisis, we moeten allemaal inleveren..."

"Wat wilt ge, de bonden hebben teveel gevraagd vroeger..."

"Wat wilt ge, al die doppers en Turken leven van ons geld..."

"Wat wilt ge, enzovoort"

Dat zijn geen tekenen van apolitisme zoals sommigen willen doen geloven, dat zijn wel degelijk analyses, strikt politieke zinnen.

Wij moeten andere zinnen lanceren.

"Wat wilt ge, zolang ze vette winst haalden konden de werkers wat kruimels krijgen..."

"Wat wilt ge, ze sluiten hun bedrijven en wij staan op den dop, precies of er is teveel van alles..."

"Wat wilt ge, de mensen kunnen niks meer kopen, hoe kunnen de fabrieken dan blijven draaien..."

"Wat wilt ge, er staan er een half miljoen die willen maar niet mogen werken..."

"Wat wilt ge, bazen en politiciers zijn zakkenvullers die al lang met ons zweet in Zwitserland zitten..."

"Wat wilt ge, oliemaatschappijen die honderden miljarden winst per jaar maken..."

"Wat wilt ge, tegen de frank spekuleren en tegelijk zeggen dat de spekulanten hun zin moeten krijgen in plaats van speculatie te verbieden..."

"Wat wilt ge..."

Het kan inderdaad anders, dat weten we al 133 jaar, maar dat moet nu iedereen weten. Waar wachten we eigenlijk op? Inderdaad: op initiatieven. Waar blijven de linksen die op het militantendom spuwen, maar tegelijk hun doemdenken realiseren? Ik voel me inderdaad deerlijk in

het kruis getast en zelfs emotioneel toeklappen en voetjestampen, klaar om de pet aan de spijker te hangen, als in mijn krant-die-durft op veertien dagen tijd drie professoren van de Gentse universiteit zinnige dingen op een cynisch-vrijblijvende wijze op papier poneren en eigenlijk op die manier de militanten natrappen die maken dat ze nog een publiek hebben. Als ik Van Den Enden, Kruihof en Vermeersch (en vele anderen elders) op veertien dagen tijd identiek zie verkondigen dat "links geen alternatief heeft", en tegelijk een alternatief neerschrijven, maar tergend vrijblijvend. Zichzelf kwijtschelden iets te doen aan het socialisme (of rationalisme, of Tiersmondisme of ekologisme, kom kameraden, dat is toch allemaal in één grote zak te verenigen) omdat het er nog niet is! Ik verwijt hen geen concrete initiatieven te nemen om het alternatief dat bestaat, ook buiten hun cynische kop, neer te leggen in papieren, regionale vergaderingen, stuurgroepen, plaatselijke komitees, betogingen, studiewerk, publikaties, perskonferenties en al de rest wat ideeën tot quasi-materiële publieke kracht maakt. Ik verwijt het hen, omdat zij het kunnen en niet de vermoeide militanten die ze natrappen geen alternatief in de kop te hebben. Ik verwijt het ook de KPB, van een boekske te schrijven met een plan voor de overheidsfinanciën, maar daar (tot nu, ze hebben beterschap beloofd) eigenlijk niets mee aan te vangen. Alleen wat venten en werven. Maar mensen, kameraden-professoren, kameraden-KP'ers, jullie kunnen het en niet ik, ook niet mijn partijtje en ook niet de militanten die naamloos tientallen komitees in stand houden maar staan te schreeuwen (enfin, ik toch) om de poten uit het lijf te steken en het tij te keren, om het initiatief te heroveren. Inderdaad; de vingerknip om het Sportpaleis te doen vollopen. Een concrete dag, een uur dat we allemaal in ons boekske kunnen schrijven. Een concrete initiatiefgroep van syndikale, kulturele, intellektuele en politieke "notabelen". En schei dan in godsnaam uit met te verklaren dat links geen alternatief te bieden heeft, zolang je niet zelf eraan gewerkt hebt om het een kans te geven. Nu ja. Mijn besluit is minder polemisch dan dit artikel in het begin aankondigde.

Een pleidooi voor:

- een soort "radikaal reformisme" à la Polekar: reformistische plannen die echter mobiliserend zijn en op de macht aanbotsen en daarom een revolutionaire kracht kunnen krijgen.
- een soort verdraagzaamheid binnen links, niet door alles zomaar goed te vinden, maar door iedereen zijn plaats te geven en samen te werken.
- een basisgerichtheid door organisaties, die niet alleen ideeën hebben, maar ze ook uitdragen en tot kracht organiseren.

We hebben nog drie jaar tijd voor 1984 aanbreekt.

Een zee van tijd, als we er nu aan beginnen!